

Különböző esélyegyenlőségi célcsoportok háztartásainak jellemzői, fogyasztási színvonala és szerkezete

Goldmann Róbert

Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet

Varga Attila

Bevezető

Jelen kutatás négy, az esélyegyenlőség szempontjából releváns kiválasztott célcsoport: a fogyatékossgal élők, alacsony iskolai végzettségűek, idősek, nagycsaládosok háztartásai, fontosabb életminőségi és fogyasztási mutatóin keresztül kísérli meg bemutatni, hogy az átlaghoz képest mennyiben rosszabb vagy jobb ezen háztartások életminősége.

A tanulmány elkészítéséhez a KSH kismintás adatfelvételei közül a kifejezetten háztartás-statisztikai indíttatású, az országosan mintegy 10 ezer háztartásra kiterjedő Háztartási költségvetési életkörülmények c. adatfelvétel (röviden: HKÉF) 2009-es adatait használtuk fel. Ezen adatbázis másodelemzésével igyekszünk bemutatni a célcsoportokhoz tartozó háztartások lakásviszonyain, fogyasztási szokásain, és egyéb sajátosságain keresztül életminőségüket, annak az átlagostól való eltérését.

A KSH Háztartási költségvetési és életkörülmények c. adatfelvétel (HKÉF)

A Központi Statisztikai Hivatal háztartási költségvetési felvételeket több mint 50 éve készít. 1993-tól ismét minden évben végeztek adatfelvételeket. A felmérések nemcsak utólagos lekérdezésen, hanem részben naplóvezetésen alapulnak, és részletes kiadási adatokat tartalmaznak. 1993-tól kezdődően elvileg (a gyakorlatban nem mindig), a megkérdezett háztartások harmada évenként rotálódik, következésképpen a háztartásoknak mintegy egyharmada-egynegyede 3 évig szerepel a felvételben.

A Háztartási költségvetési felvételnél 2009-ben módszertani változás történt, és részben közös adatfelvétel keretében került sor mind a fogyasztási, mind a jövedelmi adatok lekérdezésére. Ennek következtében egy új HKÉF (Háztartási költségvetési és életkörülmény adatfelvétel) jött létre. Ebből kétféle feldolgozás készül, külön a fogyasztásra, és külön a jövedelmekre koncentrálva. Így a 2009. évi fogyasztási adatoknál a jövedelmet csak háttérváltozóként (a decilisbe soroláshoz) használják.

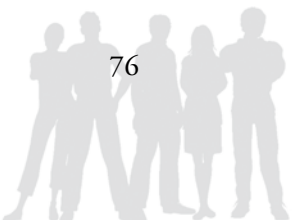
A HKÉF-típusú felvételek célja a lakosság jövedelmeinek és kiadásainak, mind pénzbeli, mind természetbeli vetületben való kimutatása. Ennek következtében kevés adatot tartalmaznak az iskolázottságról, a gazdasági aktivitásról, illetve egyes felvételek esetén a pontos életkorról. Sok változó foglalkozik viszont a munka-, szociális-, tőkejövedelmekkel, az elfogyasztott termékek és szolgáltatások mennyiségével és értékével.¹

A háztartási költségvetési felvétel alapegysége a közös gazdálkodást folytató személyek legkisebb egysége, a háztartás. Ez az alapegység nem minden esetben azonos a családdal: nem annyira jogi, mint inkább gazdasági tartalmú. A háztartás közös lakásban élésének feltétele itt valamivel enyhébb, mint a népszámlálásnál, hiszen itt a háztartás tagjának tekintik az ideiglenesen távol élők közül a tanulmányokat folytató diákokat, a munkavégzés miatt máshol élőket is, amennyiben ellátásukról a háztartás tagjai gondoskodnak, vagy keresetükkel hozzájárulnak a háztartás költségvetéséhez. Mivel azonban az alapsokaságát a Magyarországon magánháztartásban élő magyar állampolgárok összessége adja, az adatgyűjtés nem terjed ki az ún. intézeti háztartásokban élőkre.

A HKÉF a gyermekek fogalmát tekintve is eltér a népszámlálásnál használttól, és azt az eltartott gyermekekre vonatkozóan határozza meg. Így akár 25 éves korig is ide tartozhat a tanuló, munkanélküli, szüleivel együtt élő, nem kereső fiatal.

A KSH minden évben valamivel több, mint tízezer háztartás részvételével készíti el a háztartási költségvetési felvételt. A mintavételi körzeteket településmérettől függően egy vagy több lépcsőben választják ki, a mintában valamennyi 15 ezer főnél nagyobb település szerepel. A HKÉF adatainak megbízhatóságáról mindenekelőtt szükséges elmondani, hogy nem tartalmazzák az egyes marginális rétegek: a hajléktalanok, a kérdezőbiztossal kommunikálni nem tudó vagy nem akaró legszegényebbek, vagy az elkülönült életmódot folytató leggazdagabbak adatait. A nyugdíjasok és a munkanélküliek túlreprezentáltak, az aktív keresők alulreprezentáltak a mintában. Különösen problematikus a vállalkozók csekély száma.

A kor, nem, aktivitás, legmagasabb iskolai végzettség és regionális elhelyezkedés szerinti reprezentativitás helyreállítása érdekében az általánosított iteratív skálázás módszerével kalibrálják (súlyozzák) az adatokat. Az előállított súlyok az egyes háztartásokon belül mindenkre nézve azonosak.²

A vizsgált célcsoportok meghatározása

Az esélyegyenlőség különböző dimenzió szerinti célcsoportjainak – úgymint fogyatékoság (egészségkárosodás, korlátozottság), nem, nemzeti és etnikai kisebbség, kor, vallás vagy hitbéli meggyőződés, és szexuális orientáció – vizsgálatára csak meglehetősen korlátozott lehetőséget kínál a HKÉF. Így a vizsgálatba bevonni szándékozott csoportok meghatározását – az elképzelhez képest – igen erősen befolyásolta az adatbázis biztosította mozgástér. A „kívánatos” helyett sokszor a „lehetséges” megoldásokat kellett választanunk. Bizonyos szenzitív adatok, amelyekből következtetni lehetne a felmérésben résztvevők vallására vagy nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozására, esetleges szexuális orientációjára, a nyilván más indítatású és célú adatgyűjtésből teljesen hiányoznak. Ezen célcsoportok vizsgálatáról tehát le kellett mondanunk. Lehetőség volt viszont – bizonyos korlátokkal – két klasszikusnak mondható esélyegyenlőségi szempont szerinti, azaz az életkor és a fogyatékoság szerinti csoport meghatározásra. Ugyanakkor ezeket a dimenziókat mi további két – véleményünk szerint –, igen fontos mutatóval egészítettünk ki: az eltartott gyermekek számával és az iskolai végzettséggel.

Így négyféle célcsoport vizsgálatára nyílt lehetőség:

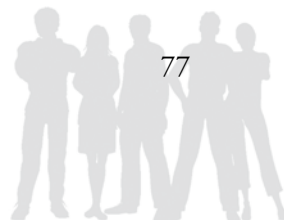
- fogyatékosággal élők;
- idősek;
- alacsony iskolai végzettségűek;
- nagycsaládosok, sokgyerekesek.

Mivel a HKÉF esetében az adatfelvétel alapvető egysége a háztartás, az egyes célcsoportok meghatározásánál is ezt kellett alapfeltételnek tekintenünk. A definiáláskor tehát nem az egyes személyek, hanem a háztartást alkotó személyek összessége, vagyis maga a háztartás lett az elemzési egység. Így nem kellett szükségszerűen minden egyes csoport esetében a háztartás összes tagjának a célcsoportba tartozni. A fogyatékosággal élők esetében például elég volt ehhez az is, hogy legyen legalább egy olyan tagja a háztartásnak, aki fogyatékos és/vagy egészségi okból munkaképtelen. Ennek a feltételnek a 7925 háztartásból 977 felelt meg.

Az alacsony iskolai végzettségűek esetében csak arra nyílt mód, hogy a háztartásfő végzettségét vizsgáljuk. Így ebbe a csoportba azok a háztartások kerültek, ahol a háztartásfő iskolai végzettsége általános iskola 8-10 évfolyama, vagy ennél kevesebb volt (1877 háztartás).

Az idősek csoportjába azok a háztartások kerültek, amelyek valamennyi tagja idős volt.³ Részben a nyugdíjasok HKÉF-en belüli túlreprezentáltsága miatt ez volt a legnépesebb a kiválasztott csoportok közül 2043 háztartással.

Vizsgálatunkban nagycsaládos az a 394 háztartás lett, ahol a 20 évnél fiatalabb eltartott gyermekek száma három vagy több volt.

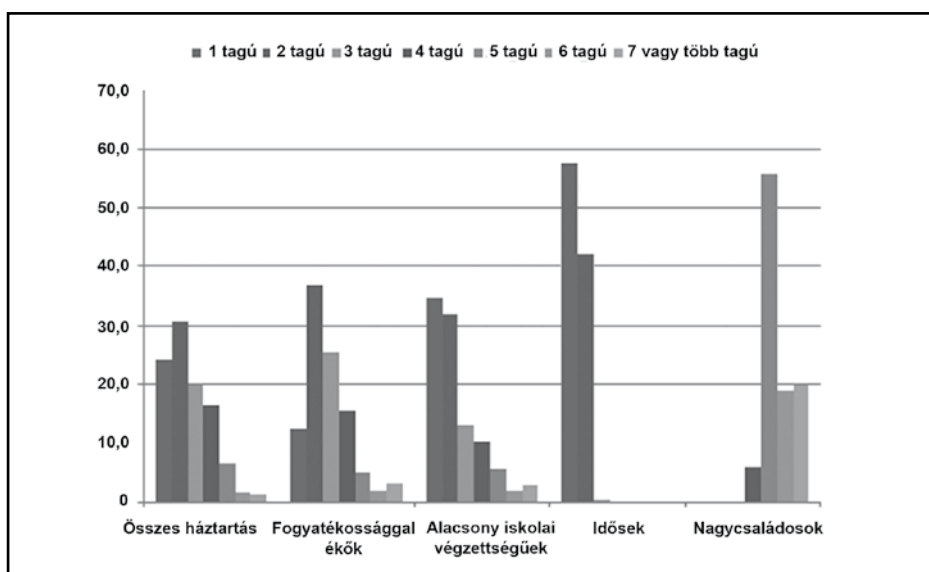
A vizsgált célcsoportok háztartásainak összetétele

A háztartások taglétszáma

Az összes háztartás több mint 50%-a egy-, illetve kéttagú a felvétel szerint. Az egytagú háztartások aránya jóval kisebb a fogyatékosok esetében. Ezen csoport több mint fele kettő, illetve háromtagú család. Az alacsony iskolai végzettségűek közel kétharmada egy-, illetve kéttagú háztartást alkot. A nagycsaládosok (a csoportképzés miatt is⁴) csak a négy- vagy többtagú háztartások között oszlik meg. Ez utóbbi csoportból legtöbben (56%) öttagú családban élnek, de még a hét- vagy többtagú háztartások aránya is 20%. A háztartás taglétszáma szerint látható, hogy az idősek csoportjában kiemelkedő az egy- és kéttagú háztartások aránya.

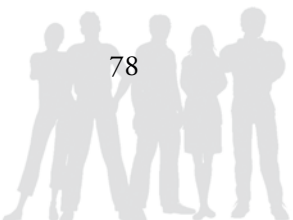
A nagylétszámú háztartások, az időseket kivéve, mindegyik csoportban nagyobb arányúak, mint az összes háztartást vizsgálva.

I. ábra: A háztartáshoz tartozó személyek száma a vizsgált célcsoportokban

Az eltartott gyermekek száma

A teljes népességre vetített adatok szerint a háztartások 67%-ában nincs 20 évnél fiatalabb eltartott gyermek. Az egy és két gyermekkel rendelkezők aránya mindegyik kiválasztott csoportban alacsonyabb az átlagosnál. A fogyatékos taggal ren-

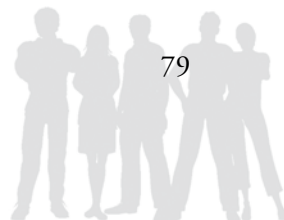
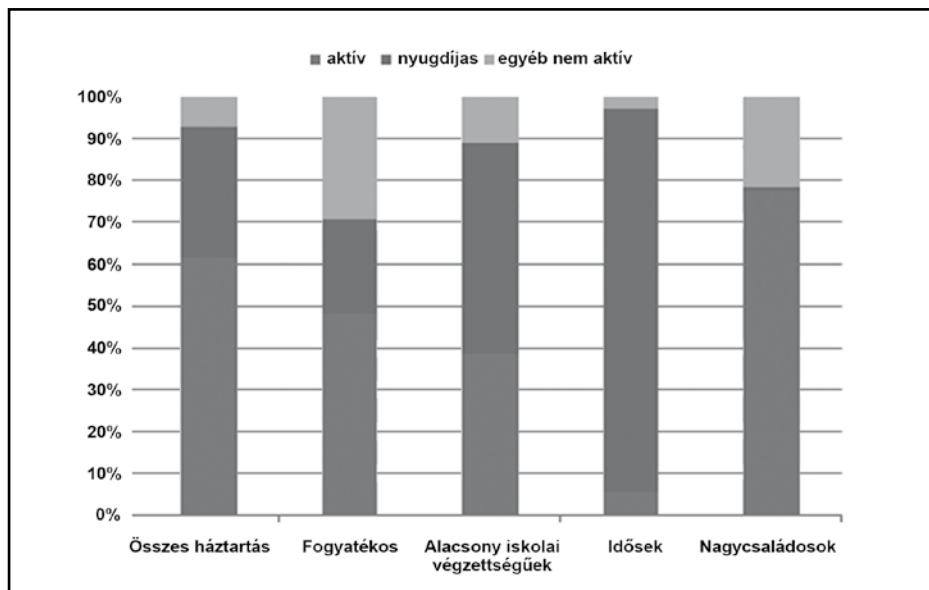
delkező háztartások majd 80%-ában nincs gyermek. Egyébként nagyjából minden esetben átlag alatti a különböző típusok aránya. Az alacsony iskolázottságúaknál is átlag feletti a gyermek nélküli háztartások aránya, és átlag alatti az egy- és kétgyermekeseknél. A három- vagy többgyermekes családok viszont valamivel átlag felett vannak. A sokgyermekesek között 73% három- vagy többgyermekes.

Gazdasági aktivitás, jövedelmi helyzet

Gazdasági aktivitás

A háztartásoknak, a tagok gazdasági aktivitása szerinti vizsgálatakor látható, hogy a legtöbb aktív háztartás a sokgyermekesek csoportjában van. Ez bizakodásra ad okot, ám egyértelműen összefügg az élethelyzettel is. A többi csoportban átlag feletti azon háztartások aránya, ahol nincs aktív kereső. Az alacsony iskolai végzettségűek körében az össznépeségnél magasabb a nyugdíjasok aránya, ami egyébként érthető módon az idősek csoportjában a legnagyobb. A fogyatékos taggal rendelkező háztartásokban nagyobb az aktívak aránya, mint az alacsony iskolai végzettségűek között, de elmarad az átlagtól.

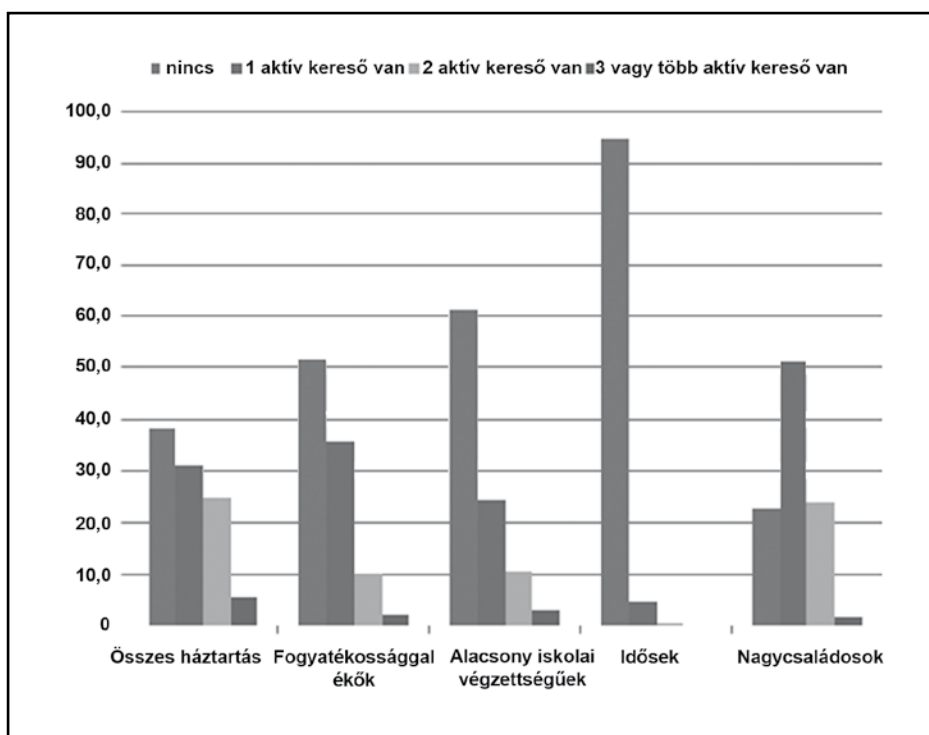
II. ábra: Az egyes célcsoportba tartozó háztartások megoszlása, a tagjaik gazdasági aktivitása szerint

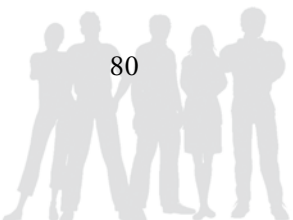
Az aktív keresők létszámát tekintve az egy keresővel rendelkező háztartások a nagycsaládok között és a fogyatékosok között nagyobb arányban vannak, mint a teljes népességben. A két keresővel rendelkező háztartások aránya azonban az alacsony iskolai végzettségűeknél és a fogyatékosoknál a legalacsonyabb. Természetesen az idősek háztartásaiban a legnagyobb az aktív családtaggal nem rendelkezők aránya (95%).

III. ábra: Az aktív keresők létszámának megoszlása a vizsgált célcsoportokba tartozó háztartásokban

Jövedelemmegoszlás

Az összes háztartást tekintve több mint egy millió forint volt az éves átlagos egy főre jutó jövedelem. Az átlagos egy főre jutó jövedelem az idősek csoportjában több mint 10%-kal meghaladja az össznépesség mutatóját, míg a legalacsonyabb a vizsgált csoportok között a sokgyermekesek háztartásaiban, amelyben 50%-kal kisebb az összes háztartás átlagánál.

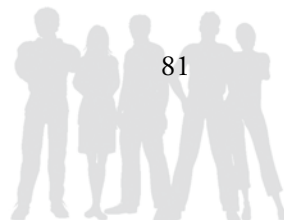
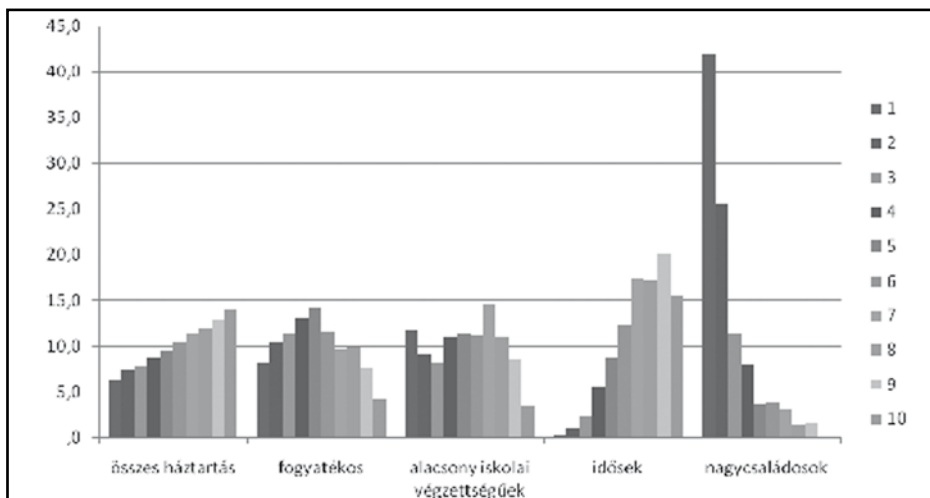

1. táblázat: Átlagos jövedelemnagyság a vizsgált célcsoportok háztartásaiban

	Háztartások típusa				
	Összes háztartás	Fogyatékossgal élők	Alacsony iskolai végzettségűek	Idősek	Nagycsaládok
Egy főre jutó nettó jövedelem	1 013 700	827 463	833 311	1 144 778	514 355

Az egy főre jutó nettó jövedelem decilisek szerinti megoszlását tekintve szembe-tűnő, hogy a sokgyermekesek több mint kétharmada az alsó két decilisben foglal helyet. Ezután minél magasabb deciliseket nézünk, annál kisebb az arányuk a többi csoporthoz képest.

Az időseknél ehhez képest fordított a helyzet, minél jobb jövedelmi helyzetet nézünk, annál magasabb aránnyal vannak jelen az adott jövedelmi tizedben (igaz, a 8. és 10. decilis kilóg a sorból). Jellemző, hogy az idősek megoszlását tekintve a 6. decilisig az össznépesség megoszlásánál kisebb az arányuk az egyes tizedekben. Az alacsony iskolai végzettségűeknél viszonylag egyenletesebb a megoszlás. Meglepő módon nem a legalsó decilisben vannak a legtöbben, hanem a 7.-ben. A fogyatékossgal élők esetében nagyjából az ötödik decilisig növekszik a létszámarány, utána csökken.

IV. ábra: A vizsgált célcsoportokba tartozó háztartások megoszlása az egy főre jutó nettó jövedelmük szerinti decilisekben

Jövedelemelvárás

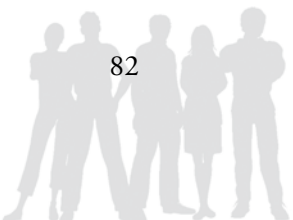
A háztartásokat megkérdezték arról is, hogy szerintük az övékhez hasonló háztartásnak mekkora havi nettó összegre lenne szüksége a nagyon szűkös megélhetéshez. Az erre adott válaszok szerint a legmagasabb összeget⁵ a sokgyermekesek mondták, de az eltérő háztartásméretetek miatt ez így nehezen vethető össze a többi csoportba tartozó háztartások jövedelemelvárásával. Ennek kiküszöbölésére megnéztük az egy főre jutó elégségesnek tartott jövedelem nagyságát. Eszerint látható, hogy éppen a nagycsaládosok mondták a legkisebb összeget, több mint 40%-kal kevesebbet gondolnak elégnek a nagyon szűkös megélhetéshez, mint az átlag. Érdekes, hogy a fogyatékosok, illetve az iskolázatlanok is az átlagnál kisebb összeget mondtak. Ezzel szemben az időseknél 18%-kal magasabb volt a vélt összeg az átlagnál.

2. táblázat: Az elégségesnek tartott jövedelmek megoszlása a vizsgált célcsoportokba tartozó háztartásokban

	Háztartások típusa				
	Összes háztartás	Fogyatékossgal élők	Alacsony iskolai végzettségűek	Idősek	Nagycsaládosok
Elégségesnek tartott jövedelem*	182 987	180 528	147 937	130 256	254 102
Egy főre jutó jövedelmeket tekintve	80 658	70 851	73 493	94 907	46 063

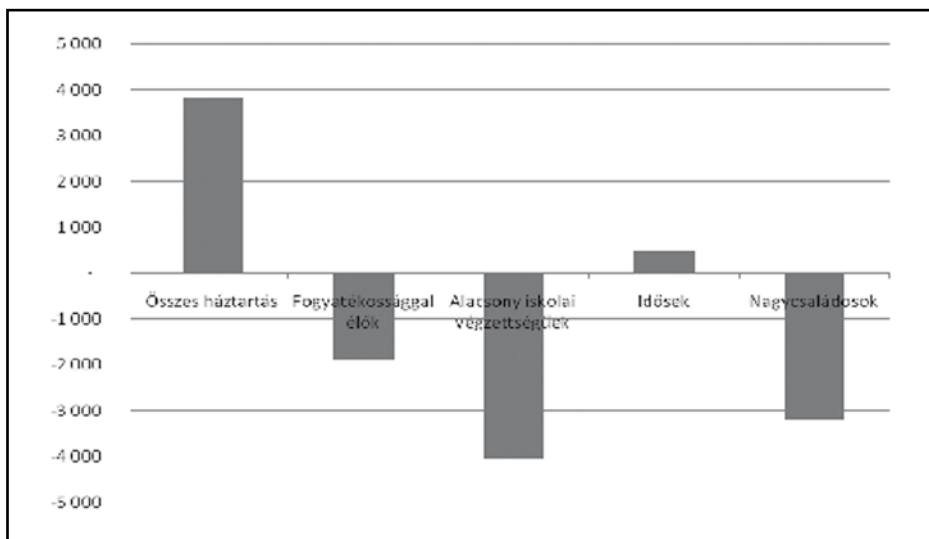
* a hasonló háztartásnak mekkora havi nettó összegre lenne szüksége a nagyon szűkös megélhetéshez

Érdemes összevetni, hogy miként viszonyul egymáshoz a háztartások tényleges jövedelme, és az, amit arra a kérdésre válaszoltak, hogy mennyi jövedelem szükséges egy hasonló háztartás nagyon szűkös megélhetéséhez. Az egy főre jutó jövedelmeket tekintve azt láthatjuk, hogy az összes háztartásban közel négyezer forinttal mondtak kisebb jövedelmet a tényleges helyzetüknél arra, hogy mi az elégséges jövedelem. Hasonló „pozitív” különbség, csak az időseknél figyelhető meg, ám ez alig ötszáz forint. A többi csoportnál a tényleges bevételeikhez képest magasabb összeget mondtak a családok arra a kérdésre, hogy mekkora a nagyon szűkös megélhetésükhöz szükséges jövedelem. E vonatkozásban a legnagyobb eltérés az alacsony iskolai végzettségűeknél látható, itt több mint négyezer forint.

V. ábra: A háztartások tényleges jövedelmének eltérése az általuk elégségesnek tartott szinthez képest

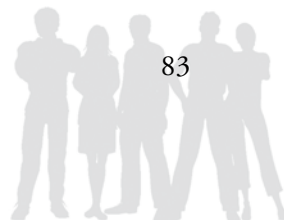
Lakáshelyzet

Magyarországon a rendszerváltást megelőző, és az azt követő évek erőteljes privatizációs hullámának következtében szinte kizárólagossá vált a magántulajdon a lakásszektorban. Jól látszik ennek hatása a lakáshasználati jogcím szerinti megoszláson is. A tulajdonosként, tulajdonos rokonaként vagy haszonélvezeti jogcímmel rendelkező háztartások aránya mindegyik csoportban az átlag (92%) körüli, az időseknél némileg magasabb (96%).

A piaci áron bérlők az összes háztartás 2,7%-ában vannak. A vizsgált csoportokban ennél alacsonyabb az arány, kivéve a nagycsaládosokat, ahol ez a mutató jóval nagyobb (3,5%).

A nem piaci áron bérelt lakások aránya már némileg magasabb a népességben: 3,9%. A fogyatékosok és az alacsony végzettségűek esetében magasabb a feltehetőleg főként önkormányzati bérlakásban élők aránya. Az egyéb lakáshasználati jogcímek 1% alatt vannak minden csoportban.

A lakás értékére vonatkozó kérdésre adott szubjektív válaszok alapján mindegyik vizsgált csoportban alacsonyabbnak gondolják a lakásaik értékét, mint az össznépeségben, ahol ez az érték 12 millió forint. A legkisebb értéket az iskolá-

zatlanok tulajdonítanak lakásaiknak, 8,2 millió forintra értékelik átlagosan. Ennél közelebb van az átlaghoz a fogyatékosok mutatója 10,2 millió forinttal. A legközelebb az átlaghoz a nagycsaládosok vannak (11,1 millió forint).

A lakások területe átlagosan majd 80 m² a teljes népességben. Az alacsony iskolai végzettségűek és az idősek lakásai ennél kisebb átlagos területűek. A fogyatékosok az átlagnál 4 m²-rel nagyobb, a nagycsaládosok pedig majd 10 m²-rel nagyobb lakással rendelkeznek.

3. táblázat: A vizsgált célcsoportokba tartozó háztartások lakásainak értéke és területe

	Háztartások típusa				
	Összes háztartás	Fogyatékosokkal élők	Alacsony iskolai végzettségűek	Idősek	Nagycsaládosok
Véleménye szerint mennyi az Önök lakásának/házának a piaci értéke? (M Ft)	12,02	10,16	8,19	11,05	11,14
Mekkora a lakás alapterülete? (m ²)	79,31	83,85	75,45	72,35	88,42

Az elmúlt időszak jelentős infrastrukturális fejlesztéseinek köszönhetően jelentősen javult a lakások közművekkel való ellátottsága (lásd a lakások közművesítettsége című 10. táblázatot). A lakások szinte 100%-ában van villanyvilágítás az adatok szerint. A háztartások összességénél szinte teljessé vált a lakások folyóvízzel való ellátottsága, így a fürdőszoba vagy WC nélküli lakások aránya is igen alacsony. Ezzel együtt meg kell jegyezni, hogy az alacsony végzettségűek és a nagycsaládosok csoportjában magasabb a folyóvízzel nem rendelkező háztartások aránya. A fürdőszoba, illetve a lakáson belüli WC hiánya az iskolázatlanoknál a legmagasabb arányú (háromszorosa az átlagnak), ezt követi a nagycsaládosok (kétszeres arányú), illetve a fogyatékosok mutatója.

A lakások több mint 5%-ában nincs gáz, a vizsgált csoportokban átlag alatti az ilyen háztartások aránya. Azon családok aránya, ahol csak palackos gáz van, mindegyik csoportban jóval magasabb – kivéve az időseket –, mint az átlag. Legnagyobb arányban a nagycsaládosoknál van palackos gáz.

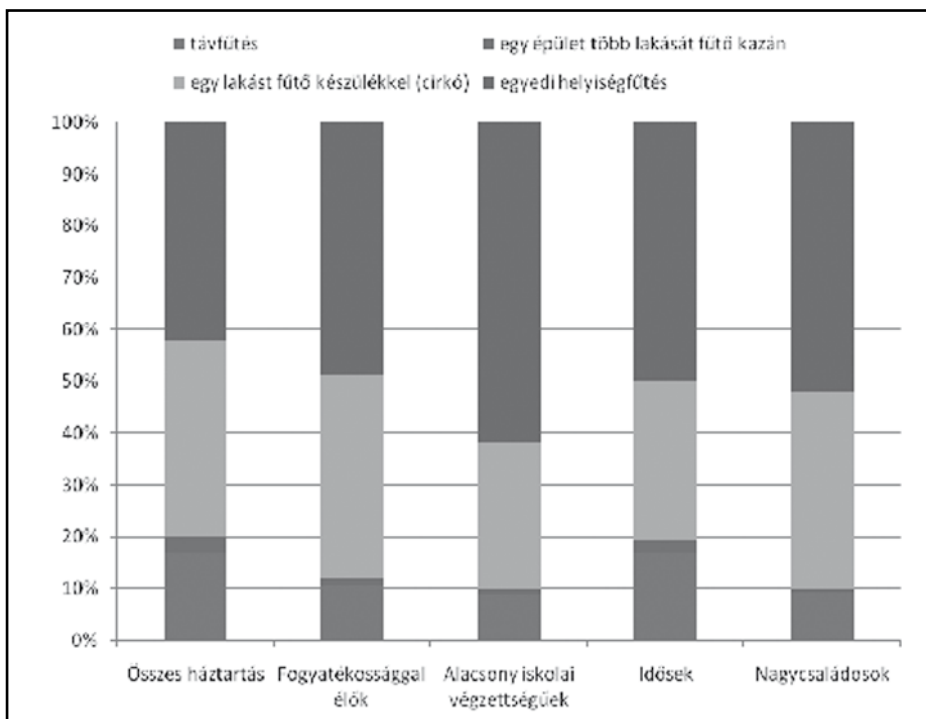
A szennyvízelvezetés a lakások több mint 97%-ában megoldott. A közcsonakra jellemzően elterjedtebb. Ezzel együtt érdemes megjegyezni, hogy a házi csatorna aránya átlagosan 24%-os, viszont a nagycsaládosoknál 37%, az alacsony végzettségűeknél 35%, a fogyatékos taggal rendelkező háztartásokban 32%, az időseknél 22% ez az arány.

A lakások fűtési módját tekintve látható, hogy jellemző az egyedi fűtéses megoldás (ez jelentheti például a konvektoros fűtést), mind a négy vizsgált csoportban az átlagnál magasabb e típus aránya, legmagasabb az alacsony iskolázottságúak csoportjában.

A többi fűtési módot tekintve, az előbb említett csoportnál a legkisebb a cirkós fűtéssel rendelkező háztartások aránya, amely egyébként a második legelterjedtebb fűtési típus.

A háztartások 17%-a rendelkezik távfűtéssel, ami a harmadik legnagyobb arányú fűtési mód. Ennél jóval kisebb a kazános megoldás elterjedtsége (3%). A kazános, illetve a távfűtéses megoldás az időseknél megegyezik az átlaggal, egyébként a többi csoportnál mindkét fűtési mód elterjedtsége alacsonyabb.

VI. ábra: A lakások fűtési módjainak megoszlása a vizsgált célcsoportokba tartozó háztartásokban

A HKÉF-felmérés során több, a lakhatás minőségét erősen befolyásoló tényezőre is rákérdeztek a kérdezőbiztosok. Ezen életminőséget erősen rontó, szubjektíven megítélt tényezők tekintetében látványos különbségek nincsenek a különböző csoportok között.

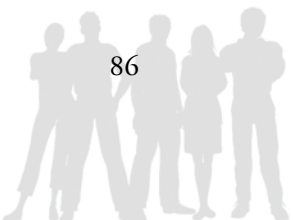
A lakás világo ssága az átlagnál kisebb problémát jelentett az idősek között, és magasabb volt az alacsony iskolai végzettségűek, illetve a nagycsaládosok között. A szennyezés, a por, az egyéb környezeti probléma némileg nagyobb arányú a fogyatékos személlyel rendelkező háztartástagok között, mint a többi csoportban. A rossz közbiztonság, a vandalizmus – mint probléma – az időseket kivéve minden csoportban magasabb az átlagnál.

4. táblázat: A lakhatási körülmények megítélése

Területi adatok	Háztartások típusa									
	Összes háztartás		Fogyatékossgal élők		Alacsony iskolai végzettségűek		Idősek		Nagycsaládosok	
	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)	száma (fő)	aránya (%)
Jellemző, hogy a lakás nem elég világos	330449	8,7	36640	8,7	111459	12,2	79508	7,8	17310	10,5
Jellemző, hogy zajosak a szomszédok, vagy nagy zaj szűrődik be az utcáról	467692	12,3	55250	13,1	115066	12,6	118959	11,7	19705	11,9
Jellemző a szennyezés, por, egyéb környezeti probléma	407250	10,7	51128	12,1	96131	10,5	96441	9,5	17282	10,5
Jellemző a rossz közbiztonság, vandalizmus	428434	11,3	57725	13,6	126851	13,9	117152	11,5	23966	14,5

Lakáshitelek

A lakáshoz jutás feltételei az utóbbi években jelentősen változtak. Számos kedvezményt hoztak létre a lakásépítési kedvezményektől a kamattámogatásig, sok esetben ez összekapcsolódott a gyermekvállalás feltételével. Ezeknek egy része a 2008-as gazdasági válság után megszüntetésre/felfüggesztésre került. A lakásokhoz felvett hitelek jelentős terhet jelentenek a családoknak, ráadásul mivel ezek hosszútávra szólnak, így érdemes ezekre kitekinteni. Az adatok alapján a háztartások 19%-ának

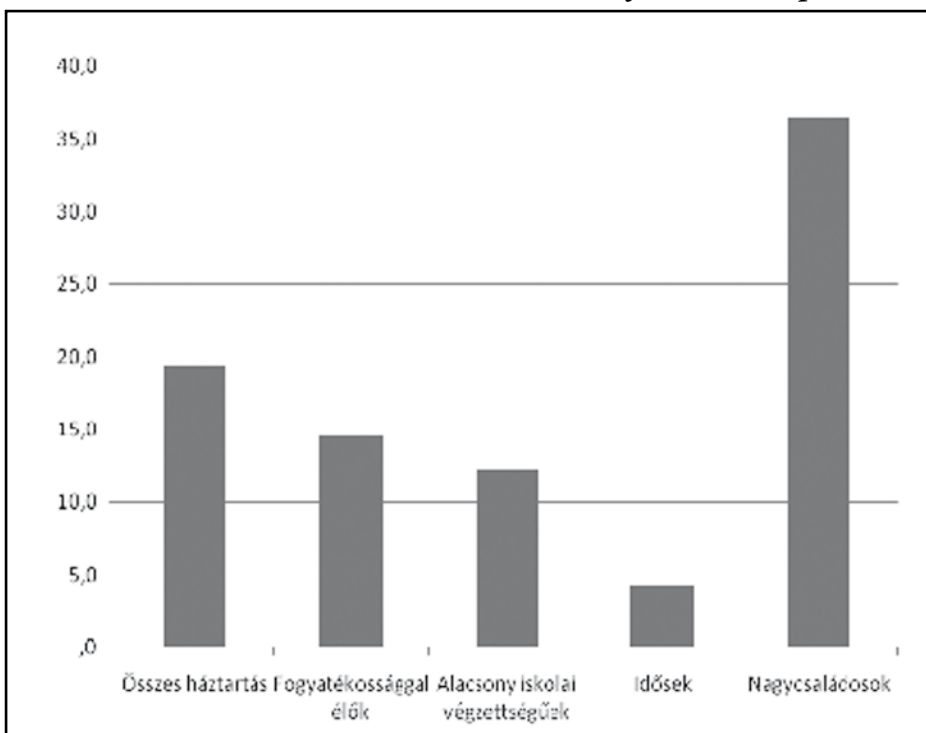

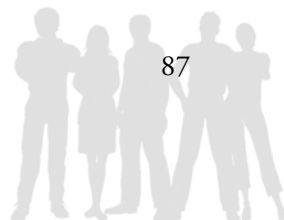
van lakástörlesztése, de a sokgyermekeseknél közel kétszeres ez az arány, ami összefügg a támogatási rendszer adottságaival. A többi csoportban átlag alatti az arány.

A változó feltételek mellett sokaknak kedvező lehetőséget jelentett a devizahitelek megjelenése. A válság következtében azonban ezen családok kiadásai nagymértékben növekedtek. A kérdőíven szerepeltek kérdések a jelzálogalapú hitelekkel kapcsolatban. Az összes háztartás majd 19%-a mondta, hogy van a háztartás bármely tagjának ingatlanjelzálog-kölcsöne. A különböző csoportok arányai megegyeznek a lakástörlesztésre adott válaszok mintájával, azzal együtt, hogy ezek nem minden esetben lakáscélú hitelek. Átlagosan az ilyen típusú háztartások közel 80%-a lakáscélú hitelt vett fel, a többi csoport közül az idősek ennél 10%-kal alacsonyabb mutatója tűnik ki.

VII. ábra: Lakáshitellel rendelkező háztartások aránya az adott csoportban

A jelzálogalapú hitelt felvevők között 9%-nak volt valamilyen devizában (euró, svájci frank vagy egyéb) a hitele. A fogyatékosoknál közel ennyi, az alacsony iskolázottságúaknál majd fele ekkora az arány. Az időseknél a legalacsonyabb az érték (1%), a nagycsaládoknál a legnagyobb, ami az átlagnak is több mint kétszerese: 19%.

Tartós javak állománya

A tartós javakkal való ellátottság a jövedelmi helyzetnél árnyaltabban mutatja a háztartások anyagi helyzetét. Az alábbiakban alapvető, vagy ma már alapvetőnek tűnő ingóságokat veszünk sorra. Ezek egy része ma már szinte elképzelhetetlen egy háztartásban, illetve sok vagyontárgy (pl: színes tévé), fokozatosan terjedt el az elmúlt évtizedekben. Mindezek miatt több tartós fogyasztási cikk meglétét nem elemeztük, mert nincs szembetűnő a különbség. Ezzel szemben érdekes lehet az általunk képzett csoportokat egyes cikkek kapcsán összehasonlítani, például feltehetően kevésbé várhatjuk, hogy az idősek körében a hordozható számítógépnek olyan elterjedtsége legyen, mint a nagycsaládoknál.

Az általunk vizsgált tárgyak közül az egyik leggyakoribb, de mégsem teljesen általános az automata/félautomata mosógép, ami az összes háztartás 82%-ában van. Ennél kisebb a mutató (sorrendben) a nagycsaládoknál, az időseknél és a fogyatékosok esetében. Legkisebb a mutató (60%) az alacsony végzettségűeknél.

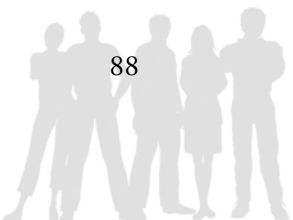
Ritkaságnak számít a mosogatógép, ami az összes háztartás 9%-ában van. A vizsgált négy csoportban csak a nagycsaládok haladják meg ezt az arányt, ott 14%. Legkisebb ez a mutató az alacsony iskolai végzettségűeknél (2%).

Hasonlóan ritka a plazma tévé is a háztartásokban, ez átlagosan 8%-os mutatót jelent. Ez minden csoportban alacsonyabb. A házimozzi-berendezés is csupán az összes háztartás 9%-ában van. A legkisebb arányt – érthető módon – az idősek között találjuk, a legnagyobbat a sokgyermekeseknél, ahol több mint kétszeres az érték (19%); a másik két csoport átlag alatti értéket mutat.

Asztali számítógép a háztartások közel felében van, ennél magasabb az arány a sokgyermekeseknél (62%). A fogyatékosoknál átlag alatti ez az érték, az alacsony iskolázottságúaknál még ennél is kisebb, és az időseknél csupán 13%-os a mutató. Az asztalinál jóval kisebb a hordozható számítógépek elterjedtsége, mivel csupán a háztartások 13%-ában érhető el. Ennél némileg kisebb a mutató értéke a sokgyermekeseknél, még kisebb a fogyatékosoknál, és elenyésző az alacsony végzettségűek, illetve az idősek körében.

Saját tulajdonú személygépkocsi, majd minden második háztartásban van. Kicsivel magasabb az arány a sokgyermekeseknél, és kicsivel alacsonyabb a fogyatékosoknál. Az iskolázatlanok és az idősek között viszont inkább mindegyik negyedik háztartásra jellemző, hogy autóval rendelkezik.

A mindennapi életvitel szempontjából ma már kiemelkedő fontosságú a mobiltelefon léte. A felvétel során rákérdeztek az előfizetéses, kártyás és a céges mobiltelefonok számára. Sok esetben egynél több darab adott típusú telefonnal is rendelkeztek a háztartások. Ma már szinte egyértelmű, hogy majd mindenkinek van

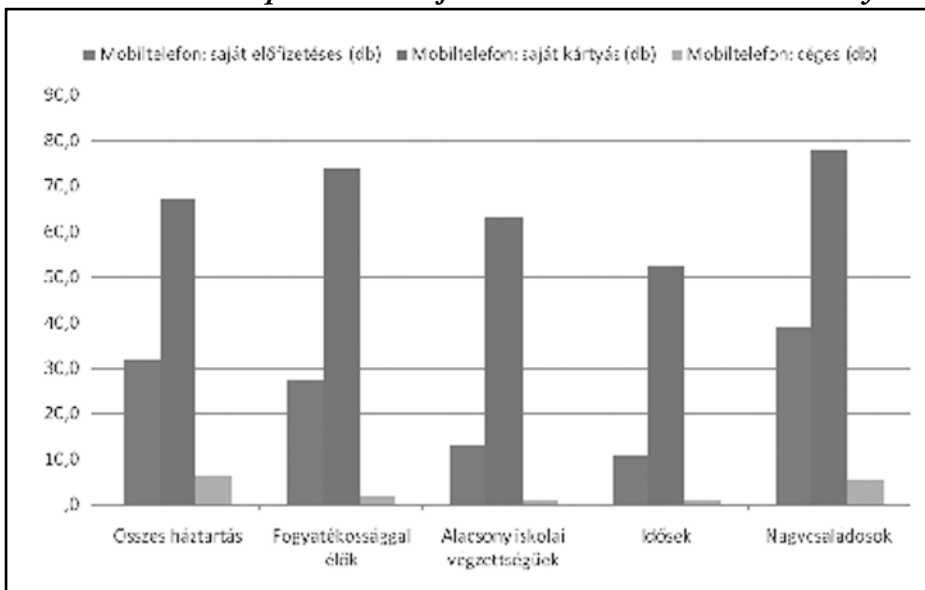

mobiltelefonja, ám sokaknak több telefonja is van, akár úgy, hogy az egyik céges. Mindezek miatt az alábbiakban csak azt vizsgáltuk, hogy adott típusú mobiltelefonnal (akárhány darabbal) milyen arányban rendelkeznek a háztartások.

A saját előfizetéssel nagyobb arányban rendelkeztek a nagycsaládosok, mint az átlag. A kártyás készülékek, mint a legelterjedtebb fajta, szintén e csoportban volt a legelterjedtebb, ám hozzá kell tenni, hogy a fogyatékos családtaggal rendelkezők között is magasabb a mutató az átlagnál. A céges mobil viszonylag ritka minden csoportban, kivéve a nagycsaládosokat, ahol kevéssel átlag alatti a mutató. Az idősek között a legalacsonyabb mindegyik típus ellátottsága.

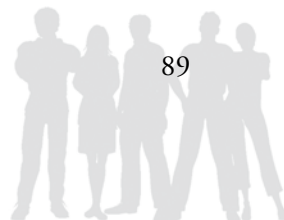
VIII. ábra: Az adott típusú mobiltelefonnal rendelkező háztartások aránya

A háztartások fogyasztási színvonala és szerkezete

Az átlagos háztartások kiadásában legmeghatározóbb tételek a lakásfenntartási, élelmiszer- és közlekedési költségek. Ez az összes kiadás körülbelül kétharmadát teszi ki. Hasonlóképpen van ez a vizsgált négy célcsoport esetében is, némi arányeltolódással.

A fogyatékosossággal élők háztartásában az élelmiszer-kiadások arányaiban kicsit magasabbak, míg a művelődési és szórakozási kiadások némileg alacsonyabbak. Az alacsony iskolai végzettségűek kiadásai között arányaiban jóval magasabb az élel-

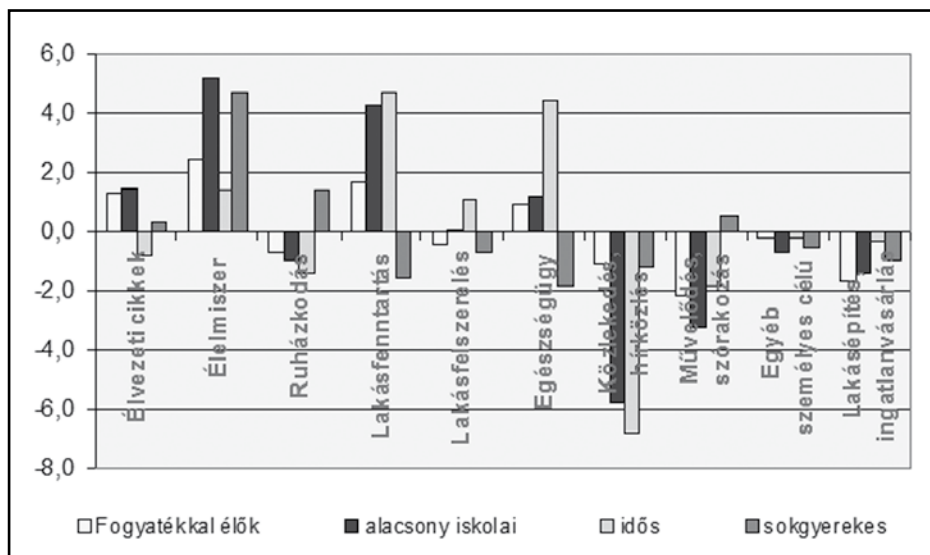

miszer- és lakásfenntartási kiadás, de jelentősen kevesebbet költenek közlekedésre, és némileg kevesebbet művelődésre, szórakozásra.

Hasonlóan kisebb részt tesz ki az idők kiadásai között a közlekedés, de jóval magasabb – az összkiadásuk 11%-át is meghaladó – az egészségügyi kiadásuk, szemben az átlagos 6,7%-kal. Az idők kiadásai között a másik átlag feletti kiadási tételt a lakásfenntartási költségek teszik ki.

Az átlagos családok fogyasztási szerkezetéhez leginkább a sokgyerekes családoké hasonlít. 2%-ot meghaladó eltérés csupán az élelmiszer-kiadások arányában mutatkozik. Ezek a háztartások kiadásainak csaknem 29%-át fordítják erre, szemben az átlagos 24%-kal.

IX. ábra: A vizsgált célcsoportba tartozó háztartások egyes kiadási arányainak eltérése az átlagos háztartásokétól

Ennél még nagyobbak a különbségek a vizsgált csoportok között, ha az egyes cikkcsoportok kiadási összegeit nézzük. Ennek – a fent említett eltérő fogyasztási szerkezeten túl – leginkább az az oka, hogy az egyes csoportok kiadási „tortájának” nagysága is más.

A 2 millió Ft éves átlagos összkiadás felett csupán a nagycsaládosok költenek úgy 15%-kal többet, míg az idős, és az alacsony iskolai végzettségű háztartások kiadásai ennek csak kétharmadát, alig több mint 1,3 millió Ft-ot tesznek ki.

A fogyatékkal élők átlagos éves kiadása 1,77 millió Ft volt 2009-ben. Az eltérő háztartásméretetek következtében az egy főre eső kiadások már fordított képet mutatnak.

A nagycsaládosoknak az átlagos évi 770 ezer Ft/fő helyett ennek csak alig több mint fele, 413 ezer Ft jut, míg az idős háztartásokban, dacára a jóval alacsonyabb összkiadásnak, átlagot jóval meghaladó 955 ezer Ft, az egy főre jutó éves összeg.

Az alacsony iskolai végzettségű, és a fogyatékkal élő háztartásokban is csak az átlagos érték 75-80%-át éri el az egy főre jutó kiadás.

A magasabb háztartási összkiadásnak köszönhetően az egészségügyi és lakásvásárlási, -építési kiadások kivételével a vizsgált háztartások esetében minden fogyasztási szegmensben a sokgyerekes családok éves kiadásai voltak a legmagasabbak.

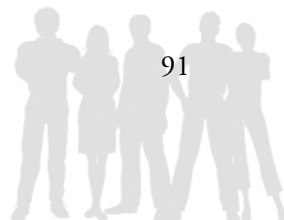
Egészségügy terén az idősek vezetnek, de a fogyatékkal élők kiadása is átlag feletti.

Fontos még megjegyezni, hogy a különböző kiadási tételek – kettő kivételével – szinte minden vizsgált csoport minden háztartásában megjelennek. Az egyéb személyes célú kiadások azonban átlagosan csak minden második (alacsony iskolai végzettségűeknél valamivel kevesebb), lakásépítés, ingatlanvásárlás-kiadások pedig csak minden 20-25. háztartásnál jelentkeztek.

Szolgáltatási kiadás szintén minden háztartás költségvetésében szerepelt. Erre legkevesebbet az alacsony iskolai végzettségűek költöttek. Nagy értékű, tartós fogyasztási cikkeire igen eltérő mértékben fordítottak pénzeket a vizsgált háztartások. Míg a nagycsaládosok 2/3-ának volt ilyen jellegű kiadása, az időseknek és az alacsony iskolai végzettségűeknek csak 1/3-a költött erre. A fogyatékkal élők az átlagos háztartásokkal közel azonos mértékben, fele-fele arányban jeleztek ilyen jellegű kiadást. Érdekes módon, a kiadást nagyobb arányban elkönyvelő csoportoknál az éves összegek is magasabbak voltak, de még így is az országos átlag alatt maradtak.

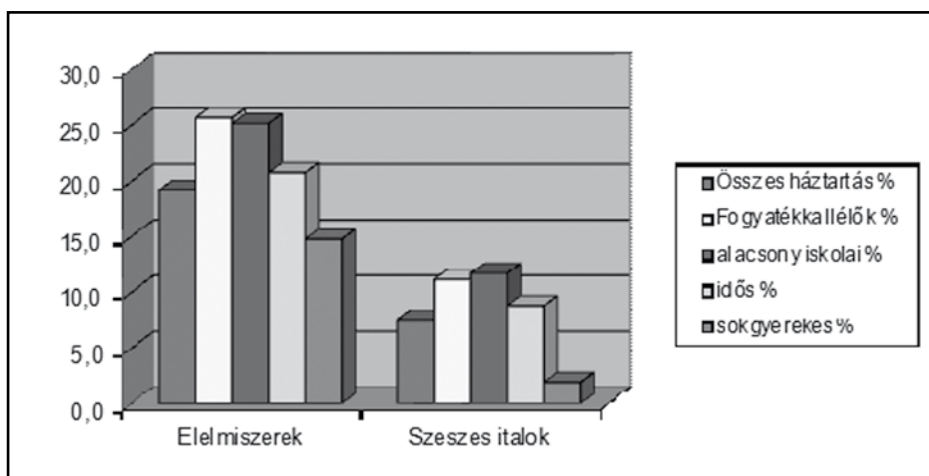
Élelmiszer-kiadások

A háztartások összes élelmiszer beszerzésének nagyjából 20%-át fedezi a saját termés. Ez az arány a fogyatékkal élők körében és az alacsony iskolai végzettségű háztartásoknál 5%-kal magasabb, a nagycsaládosoknál valamivel alacsonyabb. Legnagyobb arányban zöldséget, gyümölcsöt, húst, tojást és tejtermékeket termelnek otthon. Meglepő módon a cereáliák háziilag előállítása alig kimutatható.

X. ábra: Saját termelésű élelmiszerek és szeszesitalok aránya az összes fogyasztásban

A szeszesitalok még kisebb arányban készülnek otthon. A ranglistavezető itt a bor. A vizsgált csoportok esetében a nagycsaládok kivételével átlagosan a fogyasztás 1/4-ét teszi ki a saját előállítás. Figyelemre méltó, hogy a tömény italok csak elenyésző mennyiségben készülnek házilag.

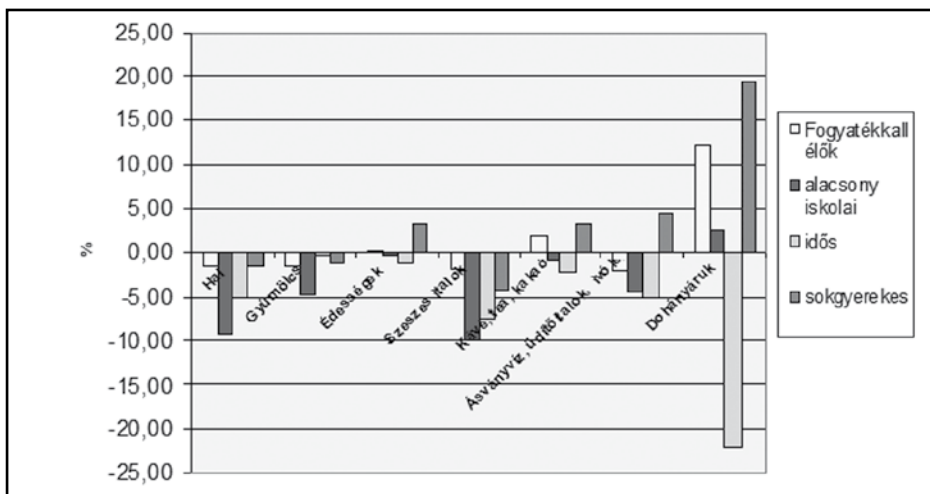
Egyes élelmiszerfajták esetében nincs lényeges eltérés a vizsgált csoportokban a tekintetben, hogy szerepelnek-e a háztartás kiadásai között. Ezek többnyire azok az alapélelmiszerek (cereáliák, hús, tejtermékek stb.) amelyek szinte 100%-ban mindenhol fellelhetők. Vannak azonban olyan tételek, amelyek nem ennyire mindennaposak, és itt már előfordulnak jelentősebb eltérések is.

A vizsgált célcsoportokhoz tartozó háztartásoknál kisebb arányban kerül az asztalra hal, gyümölcs, és legfőképpen szeszesital,⁶ viszont a nagycsaládok valamivel több helyen fogyasztanak édességet, kávé, teát, kakaót, üdítőket és ásványvizet. A dohányzárú⁷ terén nagyon vegyes a kép. A felmérés tanulságai szerint az idős háztartások az átlagnál 20%-kal kisebb arányban jeleztek ilyen jellegű kiadást, míg a fogyatékosokkal élők és a nagycsaládok 12-19%-kal többen.

XI. ábra: Egyes élelmiszereket fogyasztó háztartások arányának eltérése az átlag fogyasztói aránytól

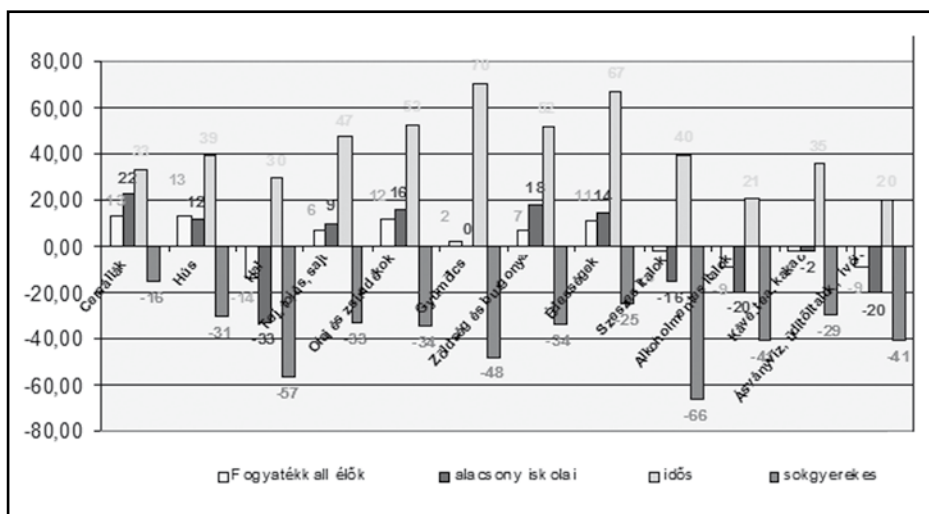
Meglepően nagyok a különbségek az egyes élelmiszerek egy főre jutó mennyisége között. Általánosságban elmondható, hogy a nagycsaládoknál ez a mennyiség, szinte minden⁸ szegmensben mesze átlag alatti, míg az időseknél legalább ilyen mértékben átlag feletti. (A másik két vizsgált csoportnál termékcsopontonként ez igen változó, de az átlagtól való eltérés jóval kisebb mértékű.) A különbségek olykor hatalmasak. Az összes háztartásra vetítve a nagycsaládoknál az átlagoshoz képest csak fele annyi hal, gyümölcs kerül az asztalra, de közel egyharmaddal kevesebb az egy főre eső fogyasztás húsból, tejtermékekből, zöldségekből, alkoholmentes italokból is. Legnagyobb „lemaradás” – nyilván életkori sajátosságok miatt is – az alkoholtartalmú italoknál mutatkozik.

Talán ennél meglepőbb, hogy az idősekből álló háztartásoknál az egy főre jutó elfogyasztott mennyiség egyes termékek esetében (gyümölcs, édesség) akár 60-70%-kal is meghaladhatja az átlagot, de a legkisebb mértéket mutató többletfogyasztású termékeknél (alkoholmentes italok) is legalább plusz 20%-os a többlet.

XII. ábra: Egy főre jutó fogyasztás eltérése az átlagostól a vizsgált háztartásoknál

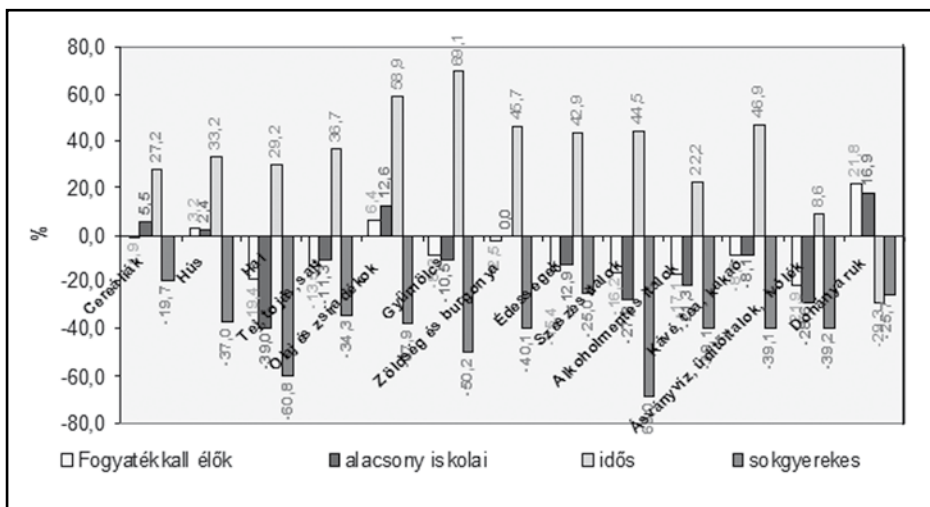
Nagyjából hasonló eltéréseket tapasztalunk, ha az átlagos háztartások egyes élelmiszeripari cikkeinek egy főre eső kiadási összegeit hasonlítjuk össze. Az időseket minden termék esetében (a dohányárak kivételével) átlag feletti egy főre jutó kiadás, míg a nagycsaládosokat messze átlag alatti kiadás jellemzi. Az időseknél a mennyiségnél tapasztalt eltéréshez viszonyított mérsékeltebb többlet, a nagycsaládosoknál a legtöbb termékcsoporthoz jellemző, fokozottabb mértékű lemaradás arra utal, hogy ezen háztartások az átlaghoz képest általában olcsóbb termékeket vásárolnak. Feltételezve, hogy az alacsonyabb ár szerényebb minőséget is takar, megállapíthatjuk, hogy mindkét csoport – még ha eltérő mértékben is – alapvetően rosszabb minőségű élelmiszereket fogyaszt.⁹

Ez a megállapítás talán még fokozottabban érvényes a fogyatékosokkal élő, és az alacsony iskolázottságú háztartásokra. A fogyasztott mennyiség, és a fogyasztási kiadás átlagtól való eltérése között olykor 20-25%-os eltérés is előfordul (édességek, tejtermékek), de más alapvető élelmiszerek (cereáliák, hús, zöldség, gyümölcs) esetében is 10-18%-os eltérést tapasztalunk. Élelmiszerek esetében az átlagos különbség 12-15%.

XIII. ábra: Az egy főre jutó kiadás átlagos háztartástól való eltéréseinek különbsége a vizsgált háztartásoknál

Lakásfenntartási kiadások

A háztartások második legjelentősebb kiadási tétele a lakásfenntartással kapcsolatos. A vizsgált háztartáscsoportok erre fordított kiadása háztartásonként az alacsony iskolai végzettségűek és az idősek esetében 20%-kal, a fogyatékkal élőkénél 5%-kal az átlag alatt marad. Egyedül a nagycsaládok ez irányú kiadásai haladják meg 9%-kal az átlagot. Az eltérő nagyságú háztartási jövedelmek miatt ez azonban még így is az idősek és az alacsony végzettségűek kiadási tortájában jelent nagyobb, az átlagost 4-5%-kal is meghaladó szeletet.

Ha a lakásfenntartási költségeket aszerint vizsgáljuk, hogy az egyes tételek a háztartások hány százalékában jelennek meg kiadásként, zömében a lakáshelyzetnél tapasztalt eltérések köszönnek vissza. A távfűtéses lakások alacsonyabb aránya okán a fogyatékkal élőkénél, alacsony iskolai végzettségűekénél és a nagycsaládoknál kevesebbszer fordul elő központifűtés-, távfűtés-kiadás.

Víz- és szennyvízköltségek terén is hasonló az eltérés az alacsony iskolai végzettségű, és a sokgyerekes családok esetében, lévén náluk az átlagosnál jóval több a folyóvízzel és csatornával el nem látott lakás.

Az idősek kivételével magasabb arányban fordul elő a költségeik között szilárdtüzelőanyag-kiadás, hiszen arányaiban jóval több háztartásban jelenti ez a fűtési módot. Nincs eltérés a villany esetében, és a gáznál. Ez utóbbira magyarázat, hogy

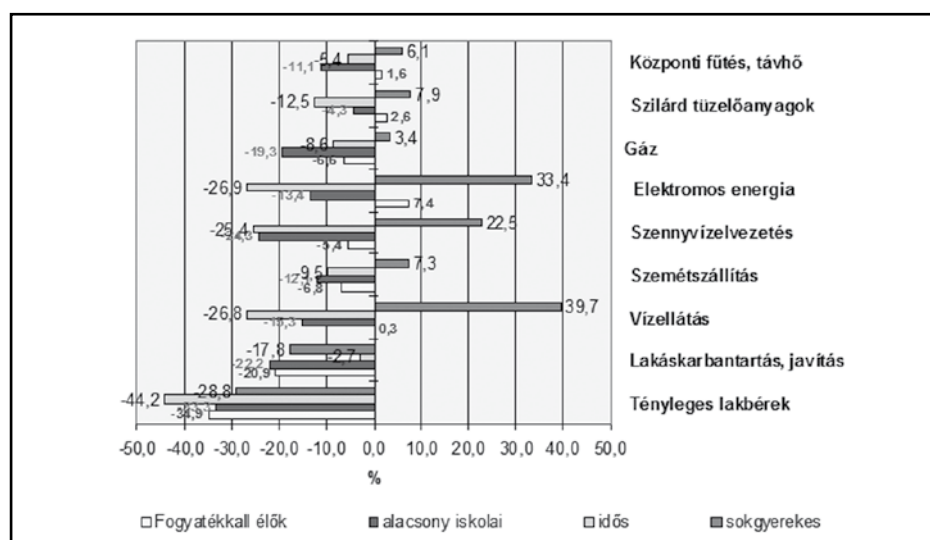
itt szerepel a palackos gáz költsége is, a vezetékes és palackos gázzal ellátott lakások együttes arányában alig mutatkozik eltérés.

Nagyjából az átlagnak megfelelő mértékben jelentkeznek a lakásfenntartás kiadásai között a lakás karbantartási és javítási költségei. Míg azonban a nagycsaládoknál az anyagdíj-kiadások előfordulása némiképpen magasabb, a szolgáltatások alacsonyabbak, az időseknél ez fordítva fordul elő.

Némely tételnél ennél jóval nagyobb a különbség, ha az egyes kiadásokat megjelenítő háztartások tételenkénti, éves kiadási összegének átlagát vetjük egybe. A nagycsaládok kiadásai szinte minden rezsitételnél átlag feletti. A kiemelkedően magas villany-, víz-, és ezzel összefüggő szennyvíz-kiadások náluk nyilván a nagyobb háztartásméret következményei, mint ahogy az idős háztartások átlag alatti költségei is valószínűleg az alacsonyabb háztartás-létszámmal függhetnek össze. Érdekes ezzel szemben, hogy az alacsony iskolai végzettségűek és az idősek majdnem kétszer akkora átlagos létszámú háztartásai viszont alig költenek valamivel többet egyes rezsitételekre. A fogyatékkal élő háztartások kiadásai nagyjából átlagosnak mondhatók.

A lakáskarbantartásra költött éves összegek mind a négy vizsgált csoportnál átlag alattiak; igaz, az idősek esetében csak igen kismértékben. Hasonlóan alacsony, az átlagos szinttől akár 30-40%-kal is kevesebb a lakbért fizető háztartások ilyen jellegű kiadása.

XIV. ábra: A lakásfenntartási kiadási tételek átlagostól való eltéréseinek aránya a kiadást elkönyvelő háztartásoknál

Egészségügyi kiadások

Az egészségügyi kiadások az átlagos háztartások éves költségvetésében 6,7%-ot tesznek ki. A vizsgált célcsoportoknál ez a nagycsaládosok kivételével némiképpen magasabb. Az idősekből álló háztartások összkiadásának 11%-át teszik ki ilyen tételek, szemben a nagycsaládosok 4,8%-os értékével. Összességében is az idősek költenek erre éves szinten a legtöbbet (152 ezer Ft), míg a fogyatékossgal élők szinte forintra az országos átlagnak megfelelő összeget (134 ezer Ft). A nagycsaládosok és az alacsony iskolai végzettségűek ez irányú kiadásai ettől jelentősen elmaradnak, éves szinten 110 ezer Ft körüli értékkel.

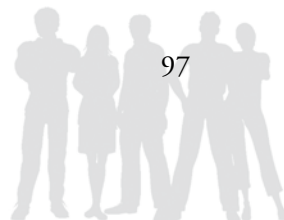
A kiadások között legnagyobb tételt (80%) jelentő gyógyszerekről, gyógyárúkról, gyógyászati segédeszközökről elmondható, hogy az idős és fogyatékossgal élő háztartások több mint 90%-ának volt ilyen kiadása. Ez az átlag feletti előfordulás magasabb éves kiadási összegekkel is jár. Egy átlagos idős háztartás éves szinten 114 ezer Ft-ot fordít erre, míg a fogyatékossgal élők ez irányú költségei is épp, hogy csak 100 ezer Ft alatt maradnak, szemben a 91 ezer Ft-os országos átlaggal. A nagycsaládosok nemcsak kevesebbet (átlagosan 64 ezer Ft-ot), de közülük kevesebben is költenek erre (66%). Az alacsony iskolai végzettségűek kiadásai az átlag körül alakulnak.

Hasonló, bár kisebb mértékű eltérések figyelhetők meg a nem túl nagy tételt jelentő (házi)orvosi ellátáshoz kapcsolódó kiadásoknál. Jóval nagyobb viszont a fogászati kezeléseknél. Itt mind a négy csoport az átlagos 145-höz képest ritkábban jelzett ilyen tételt költségvetésében, de a kiadást elkönnyvelő háztartások közül az idősek és fogyatékossgal élők valamivel az átlagos összeg (47 ezer Ft) felett költenek, szemben a nagycsaládosokkal, akik ennek az összegnek szinte csak a felét (25 ezer Ft).

Hálapénzes kiadás legkevésbé a nagycsaládosoknál fordul elő (átlag alig több mint felénél, 12 %-uknál), de az átlagos összeg itt a legmagasabb. Az idősek közel 30%-a számolt be ilyen kiadásról. A másik két csoport értékei átlag közeliek, csakúgy, mint az erre fordított összegek.

Közlekedési és hírközlési kiadások

A háztartások költségvetésének harmadik legjelentősebb szelete a közlekedés és hírközlés, amelyek egy átlagos háztartás kiadásainak közel 20%-át teszik ki. Az egyes hírközlési költségtételek előfordulása a vizsgált háztartáscsoportok költségvetésében nagy szórást mutat. Míg például vezetékestelefon-kiadása az idős háztartások 3/4-ének van, a nagycsaládosoknál csak az 1/3-uk fizet ilyen számlákat. Előfizetéses mobiltelefon és internetelőfizetés-díjaknál viszont fordított tendenciák figyelhetők meg. Itt minden vizsgált csoporthoz, és az átlaghoz képest is a nagycsaládosok vezetnek, s az idősek alig több mint

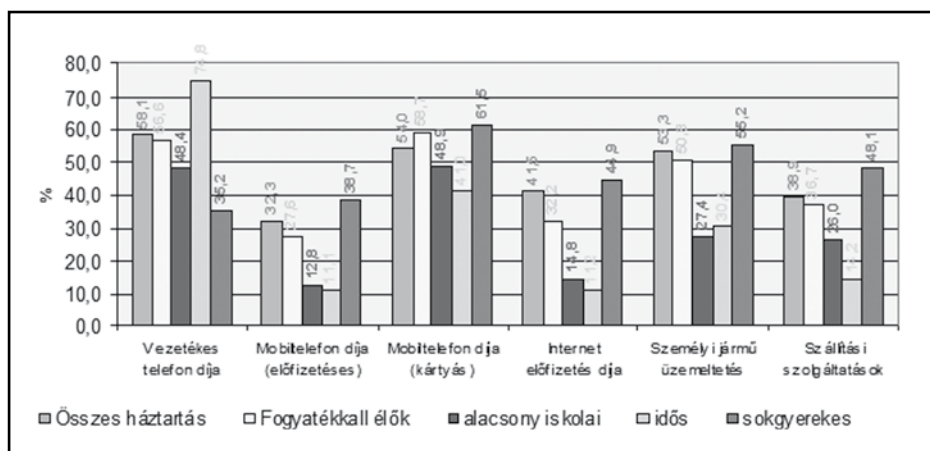

10%-a jelzett ilyen kiadást. A fogyatékossgal élők ilyen irányú költség-előfordulása tekinthető leginkább átlagosnak, míg az alacsony iskolai végzettségűeké többnyire jóval átlag alatti. A legkiegyenlítettőbb előfordulású költségelem a kártyás mobiltelefon.

Gépkocsi-üzemeltetési kiadás a fogyatékossgal élő, és a sokgyerekes háztartások nagyjából felében fordul elő. A másik két csoportnál ez az arány még az 1/3-ot sem éri el. Kicsit kisebb mértékű, de hasonló jellegű a különbség a szállítási szolgáltatások¹⁰ terén is.

XV. ábra: Egyes közlekedési és hírközlési kiadások előfordulása a háztartások %-ában

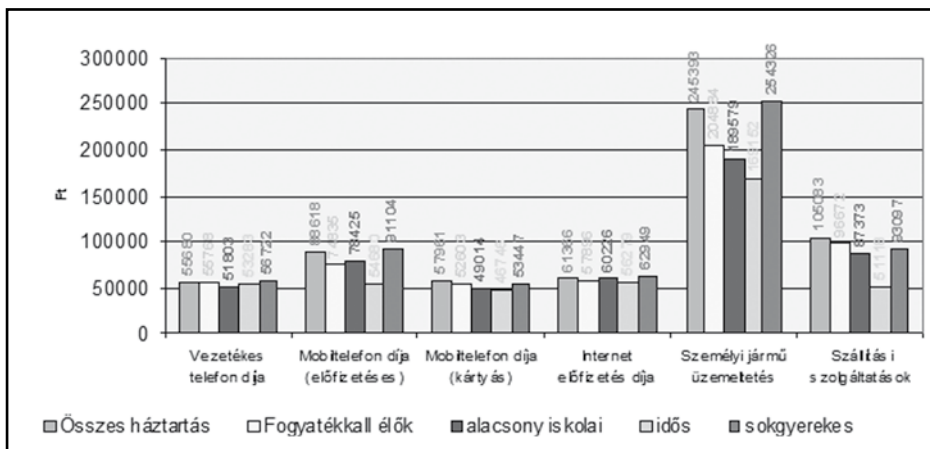
Jóval kisebbek az eltérések az egyes infokommunikációs és közlekedési tételekre fordított éves összkiadások terén. A kiadást elkönyvelő háztartások költségvetésében a kisebb tételt jelentő vezetékes telefon, internet, kártyás mobiltelefon díjaira fizetett összegek alig pár ezer forintos eltérést mutatnak.

Valamivel nagyobb a csoportok közötti különbség a még szintén éves szinten átlagosan 100 ezer Ft-ot el nem érő előfizetéses mobil, és a közlekedési szolgáltatások terén. Mindkét tétel esetében a nagycsaládosok kiadásai a legmagasabbak, és az időseké a legalacsonyabbak. A legtöbb költséggel járó gépjármű-üzemeltetésre viszont csaknem 100 ezer Ft-tal többet költenek a nagycsaládosok, mint a sereghajtó idősek. A fogyatékossgal élők és az alacsony iskolai végzettségűek ez irányú kiadásai szintén alacsonyabbak, az átlag 75-80%-a körüliek.

XVI. ábra: Az egyes közlekedési és hírközlési kiadások átlagos nagysága a kiadást elkönyvelő háztartásokban

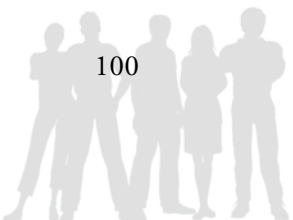
Összefoglalás

Jelen kutatásban a KSH Háztartási költségvetési életkörülmények c. adatfelvétel 2009-es adatainak másodelemzésével kívántuk bemutatni négy, az esélyegyenlőség szempontjából releváns kiválasztott célcsoport: a fogyatékkal élők, alacsony iskolai végzettségűek, idősek, nagycsaládosok fontosabb háztartási és fogyasztási mutatóin keresztül ezen csoportok életminőségét, annak átlagostól való eltérését. A sok hasonlóság mellett, az egyes célcsoportok néhol igen markánsan körülírható, sajátos karakterisztikával jellemezhetőek. Különösen meglepő volt, hogy az idős háztartások és a sokgyerekesek egyes életminőséget jól kifejező mutatói sok esetben milyen nagymértékben térnek el az átlagostól (sokszor ellentétes irányban), míg a másik két csoport néha a vártnál sokkal inkább volt átlaghoz közeli.

A fogyatékkal élő és/vagy egészségi okból munkaképtelen személyt is magában foglaló háztartások az átlagosnál valamivel nagyobbak, ami elsősorban az egytagú (tehát csak a célcsoportához tartozókból álló) háztartások alacsonyabb arányának tudható be. Ezen vizsgált célcsoport közel 80%-ában nincs 20 évnél fiatalabb eltartott gyermek, a gazdaságilag aktívak aránya is jóval átlag alatti. Az egy főre eső jövedelmük csupán az országos érték 80%-át éri el, lakásmutatóik és fogyasztási szokásaik leginkább átlagosnak mondhatók.

Az alacsony iskolai végzettségű háztartásfővel bíró háztartások az átlagnál kisebbek, igen sok (közel 1/3-uk) közülük az egyfős háztartás. Az időseket leszámítva közülük a legkevesebb aktív, és átlagot 10%-kal meghaladó a gyermeket nem nevelő háztartások aránya, bár másfélszer gyakoribb a 3 vagy többgyermekes háztartás. Jövedelmi viszonyaik valamelyest elmaradnak az átlagostól, de a fogyatékkal élőkénél jobb. Lakásmutatóik, lakáskomfort-mutatóik a vizsgált csoportok közül nekik a legrosszabbak. A tartós javak tekintetében az alacsony iskolai végzettségűek általában jóval rosszabb helyzetben vannak, mint a többi vizsgált csoport, például az előfizetéses mobiltelefonok aránya is e csoportban az egyik legalacsonyabb. Fogyasztási kosarukban az élelmiszer- és a lakáskiadások valamivel nagyobb részt, közlekedési-hírközlési, szórakozási-művelődési kiadások kisebb szeletet tesznek ki. Az egy főre jutó egyes élelmiszer-kiadásai és lakásfenntartási kiadási tételeik azonban még így is valamivel átlag alatt maradnak. Közülük jóval kevesebben használnak internetet, előfizetéses mobiltelefont.

Az idős háztartások speciális helyzetükből adódóan szinte kizárólag 1-2 tagúak. Az egyfős háztartások aránya közelíti a 60%-ot. A gazdaságilag még aktív taggal bírók aránya közülük elenyésző. Az összes háztartási jövedelem körükben a legalacsonyabb, de az alacsony háztartásméretnek köszönhetően így is náluk a legmagasabb az egy főre jutó jövedelem. Lakáskörülményeik átlagosnak mondhatók.

Kiadási tortájukban az egészségügyi és a lakáskiadás a többiekénél nagyobb szeletet tesz ki, bár utóbbi összességében még így is átlag alatt marad. Jóval kevesebbet költenek a közlekedésre és hírközlésre. Ez utóbbiak közül egyedül a vezetékes telefon az, ami náluk más háztartásokénál gyakrabban jelentkezik kiadási tételként. Mind az egy főre jutó élelmiszer-kiadásuk, mind pedig a fogyasztott mennyiség messze – egyes tételeknél akár 70%-kal is – meghaladja egy átlagos háztartástagét.

A sokgyerekes háztartások életminőség-mutatói tűnnek a legrosszabbaknak. Bár öröndetes, hogy közöttük a legmagasabb az aktív háztartások aránya (77%) – melynek azonban háromnegyede egykeresős –, és a háztartás összes jövedelme is itt a legmagasabb, a jóval nagyobb családméret következtében az egy főre jutó jövedelem alig éri el az átlagos érték felét. Jövedelmi helyzetüket jól jellemzi az is, hogy 2/3-uk a jövedelmi decilis alsó két csoportjában található. Ez természetesen a kiadásaik terén is visszaköszön, hiszen pl. az egy főre jutó élelmiszerfogyasztásuk, mind mennyiségben, mind összességében minden egyes tétel esetében a legalacsonyabb, sokszor a többségi érték felét sem éri el, annak ellenére sem, hogy élelmiszere arányaiban többet költenek. A lakáshitelek előfordulása körükben az átlag közel kétszerese. A deviza alapú jelzáloghitellel rendelkező háztartások aránya is ebben a csoportban a legmagasabb.

Hivatkozások

- 1 Galla Viktória: A háztartási költségvetési felvételek.
- 2 Galla Viktória: A háztartási költségvetési felvételek.
- 3 A háztartáshoz tartozó személyek korösszetétele feltétel szerint 3-as, csak idősek.
- 4 A csoportképzésnél a három vagy több 20 év alatti eltartott gyermekkel rendelkező háztartásokat vettük figyelembe, így a négytagúak esetében értelemszerűen egyszülős családokról van szó.
- 5 A kódleírás szerint itt ezer Ft-okat kéne érteni, de feltehetően nem milliós nagyságrendű összegekre gondoltak a válaszadók.
- 6 Ez utóbbiak esetében az adatok megbízhatóságát némileg megkérdőjelezi, hogy az össze háztartásnak csupán 58% jelezte, hogy volt szeszital-kiadása (termelés+vásárlás összesen). Ezek az alkoholos italokra vonatkozó fogyasztásra utaló arányok még kiegészülnek az éttermekben és egyéb vendéglátóipari helyeken történő kiadásokkal. Ezek mértéke a HKÉF szerint még kevésbé jelentős. A vizsgált csoportok és az átlagos háztartásoknak is csak 5-8% jelzett ilyen kiadást.
- 7 A dohányárak tekintetében az adatfelvétel elvileg két azonos adatsora között lényeges eltérés tapasztalható. Míg a mennyiség szerint csak a háztartások 4,5%-a jelzett fogyasztást, a kiadási összeg szerint már a valóságnak inkább megfelelő 41%.
- 8 Egyedül a dohánytermékek esetében nem, de itt a mennyiség szerinti fogyasztási érték meglehetősen megkérdőjelezhető.
- 9 Az időseknél élelmiszerek esetében a kiadások átlagtól való eltérése 9%-kal múlja alul a fogyasztás átlagtól való eltérését, míg a nagycsaládoknál ez a szám csak 3%.
- 10 Kötőpályás, közúti, légi, vízi személyszállítás és egyéb szállítás.

